

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра англійської мови та методики її викладання

КОСМОНІМИ Й АСТРОНІМИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ
КАРТИНІ СВІТУ

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 402 групи
Спеціальності 035.04 Філологія (Германські
мови та літератури (переклад включно)
(англійська))

Освітньо-професійної програми

Прізвище Ім'я По-батькові

Лук'яненко Катерина Олексіївна

Керівниця: кандидатка філологічних наук,
доцентка Поторій Наталія Володимирівна

Рецензентка: стекхолдерка, учителька

Академічного ліцею ім. О. В. Мішукова

Мантула Тетяна Василівна

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Лінгвокультурний простір функціонування астронімів та космонімів	5
1.1. Картина світу у руслі когнітивно-дискурсивної парадигми.....	5
1.2. Космоніми та астроніми у науковій картині світу.....	12
РОЗДІЛ 2. Специфіка функціонування астронімів та космонімів в англійськомовній картині світу	16
2.1. Лінгвокогнітивні особливості астронімів і космонімів в англійськомовній поезії.....	16
2.2. Астроніми та космоніми в англійськомовних текстах пісень...	24
2.3. Актуалізація астронімів та космонімів у скриптах англійськомовних фільмів.....	33
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41

ВСТУП

З найдавніших часів людина цікавилася космічним простором та небесними тілами, що знаходились у ньому. Слова, які використовуються для опису космічних предметів стали називати космонімами та астронімами в залежності від того, що вони описують: зірку, планету, комету, астероїди, планетоїди чи галактику. Такі слова є центром уваги сучасних лінгвістичних досліджень, адже заходяться на межі ономастики та термінології, і в свою чергу виступають компонентами, що формують сучасну наукову картину світу.

Науковці приділяли значну увагу вивченню картини світу у лінгвокогнітивному просторі (В. Денисенко, О. Корнілов, О. Кубрякова, Д. Лихачов, З. Попова, Б. Серебренников, І. Стернін) та використання космонімів та астронімів, які є структурними складниками наукової картини світу (В. Бондалетов, Ю. Карпенко, Н. Подольська, О. Суперанська). Однак питання вивчення космонімів та астронімів з лінгвокогнітивної позиції не отримало достатнього висвітлення. У такий спосіб, **актуальність** нашого дослідження зумовлена підвищеним інтересом сучасних лінгвістичних розвідок, які займаються питанням використання астронімів та космонімів у сучасній англійськомовній картині світу та формування ними лінгвокогнітивного простору.

Об'єкт дослідження – космоніми та астроніми в англійськомовній картині світу.

Предмет дослідження – лінгвокогнітивні особливості функціонування космонімів та астронімів у картині світу.

Метою нашого роботи є виявити лінгвокогнітивні особливості функціонування астронімів та космонімів у науковій картині світу та виокремити засоби вербалізації концепту SPACE, складовими компонентами якого виступають астроніми та космоніми.

Відповідно до мети кваліфікаційна робота передбачає вирішення таких завдань:

- уточнити зміст понять «картина світу», «наукова картина світу», «концепт»;
- виокремити місце астронімів та космонімів у картині світу;
- виявити шляхи вербалізації концепту SPACE астронімами та космонімами у картині світу;
- вилучити концептуальні метафори, складниками яких є астроніми та космоніми в англійськомовній картині світу.

У роботі використані такі **методи** аналізу, як метод наукового опису (в роботі використовуються прийоми збору, спостереження, обробки аналізованого матеріалу), метод концептуального аналізу, метод суцільної вибірки, дескриптивний метод, метод контекстуального аналізу, метод порівняльного аналізу.

Матеріалом для даного дослідження слугували англійськомовні вірші, тексти пісень та сценарії англійськомовних фільмів із компонентами астронімами та космонімами, які формують сучасну англійськомовну картину світу.

Практична значимість роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про лінгвокогнітивну структуру астронімів та космонімів. Результати роботи можуть бути рекомендовані для використання в подальшому розвитку термінологічного апарату когнітивної лінгвістики та ономастики; у курсі з “Інтерпретації художнього тексту та Стилїстики англійської мови”.

РОЗДІЛ 1

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ФУНКЦІОНУВАННЯ АСТРОНІМІВ ТА КОСМОНІМІВ

1.1. Картина світу у руслі когнітивно-дискурсивної парадигми

Поняття картини світу є одним з базових у сучасних лінгвістичних дослідженнях. Вивчення картини світу почалося у 60-х рр. ХХ ст. і пов'язано з роботами М. Болдирєва [3], Ю. Караулова, В. Касевича [8], Г. Колшанського, О. Корнілова [10], О. Кубрякової [11], З. Попової [19], В. Постовалової, Б. Серебренникова [21], І. Стерніна [19]. Мовна картина світу частіш за все стає об'єктом вивчення лінгвістів, так як дозволяє у досить повній мірі вивчати мовну систему.

З. Попова і І. Стернін під картиною світу пропонують розуміти упорядковану сукупність знань про дійсність, що сформувалася у громадській, а також груповій, індивідуальній свідомості [19, с. 51].

Як вважає О. Кубрякова, картина світу – той світ, який людина уявляє – є більш складним явищем ніж мовна картина світу, яка має прив'язку до мови і заломлюється завдяки мовним формам [11, с. 45].

Розробляючи типологію поняття картини світу, О. Корнілов дає таку класифікацію, яка представляється нам цілком логічною:

1. Наукова картина світу – інваріант наукового знання людства про світ на даному історичному етапі, результат відображення просторово-часового континууму колективною науковою свідомістю.

2. Національна наукова картина світу відображена в терміносистемах тієї чи іншої мови.

3. Мовна картина світу – є результатом відображення об'єктивного світу мовною свідомістю будьякого соціуму.

4. Національна мовна картина світу – є результатом відображення об'єктивного світу мовною свідомістю конкретного етносу.

5. Індивідуальна національна мовна картина світу – є результатом відображення об'єктивного світу мовною свідомістю певного індивіда носія тієї чи іншої мови [10, с. 112-113].

Для типології картин світу принциповим, на думку З. Попової і І. Стерніна, є розмежування двох картин світу: безпосередньої та опосередкованої [19, с. 49].

Під безпосередньою картиною світу дослідниками розуміється картина, яка є результатом прямого пізнання свідомості реального оточення. Така картина світу може бути раціональною і чуттєвою, теоретичною і емпіричною, науковою та наївною. Таку картину світу дослідники називають когнітивною, адже вона включає у себе змістове, концептуальне знання про дійсність і сукупність ментальних стереотипів [19, с. 52].

Мовна і художня картини світу належать до опосередкованої картини світу, на думку З. Попової і І. Стерніна, адже вони виступають фіксаторами концептосфери вторинними знаковими системами [19, с. 53].

Говорячи про картину світу, слідом за В. Дем'янковим, маємо на увазі метафору, що означає взагалі відображення навколишнього світу в людській свідомості. Дані поняття не є синонімічними, оскільки мовна картина світу, на відміну від картини світу, – цілком конкретна лінгвістична категорія, що представляє собою сукупність реконструйованих семантичних полів, класів взаємопов'язаних і взаємообумовлених одиниць мови. В. Дем'янков вважає, що мовна картина світу, в широкому розумінні терміна, – це і відображення фізичних і психічних реалій у мові, і образ світу [6, с. 28].

Лінгвісти підкреслюють, що мовну картину світу не варто плутати з концептуальною (когнітивною) моделлю світу. Остання являє собою фундамент для мовного втілення, для вербальної концептуалізації всіх

знань, якими володіє людина про навколишній її світ [14, с. 48]. Мовні одиниці як структурні елементи мовної картини світу виконують роль посередника між людиною і зовнішнім світом, виступаючи репрезентантами концепту [24, с. 22].

Стосовно наукової картини світу, як справедливо зазначає Б. Серебренников, то вона розглядатися лише як потенційний компонент загальної картини світу, створеною не тільки наукою, а сформованою на основі фундаментальних образів діяльності за участю буденної, міфологічної і художньої свідомості шляхом асиміляції результатів пізнання, отриманих в усіх областях людської діяльності [21, с. 38].

Необхідно зазначити, що картина світу формується за допомогою набору базових концептів. Ціннісні аспекти, специфіка мислення і уявлення народу про навколишній світ об'єднуються в структурі ключових концептів, які, в свою чергу сприяють моделюванню концептуального простору – картини світу. Картина світу поділяється на дискурсивні картини світу, в рамках яких відбувається формування нових концептів або переосмислення вже існуючих. В цьому випадку дискурсивний інваріант концепт являє собою варіант загальнокультурного концепту, тобто актуалізуються в мовній картині світу, що є інваріантами в різних дискурсах [6, с. 30].

Таким чином, мовна картина світу – це дійсність, відображена у мові, мовне членування світу, інформація про світ, що передається за допомогою одиниць мови різних рівнів. Наукова мовна картина світу представляє для подальшого дослідження більший інтерес, адже лексеми-репрезентанти концептів, що складаються з корпусу наукової термінології формують поле досліджуваного концепту SPACE, який виступає об'єктом нашої роботи.

1.2. Космоніми та астроніми у науковій картині світу

Космічні об'єкти цікавили людей з самого початку зародження людської цивілізації. Наука про небесні тіла – астрономія з'явилася значно раніше, ніж космоніміка і астроніміка, які виступають розділом ономастики. Термінологія, що виникла у межах цих дисциплін формує наукову картину світу, де космоніми та астроніми виступають головними лексемами-репрезентантами. На думку Н. Подольської, такі терміни мають чітке розмежування: астроніми (походить від грец. «*aster*» – «зірка») – власні імена окремих небесних тіл, в тому числі зірок, планет, комет, астероїдів (планетоїдів): *Sun, Moon, Earth, Mercury, North Star, Vega, Eros; comets Enke, Halley*, космоніми (походить від грец. «*cosmos*» – «впорядкованість, порядок; світовий порядок, світобудова, світ; небесне склепіння») – це власні імена зон космічного простору, галактики, зоряної системи (сузір'я): *Great Magellanic Cloud, Ursa Major, Eagle Constellation, Virgo Constellation, Orion Constellation* [18, с. 10].

О. Суперанська, поділяючи точку зору Н. Подольської, пропонує використовувати термін *космонімія* як більш загальний, що включає назви галактик, зоряних скупчень, туманностей, сузір'їв, в той час як термін астроніми може бути закріплений за назвами окремих небесних тіл: зірок, планет, астероїдів, комет [23, с. 188].

Назви зіркам, планетам почали привласнювати з незапам'ятних часів. Раніше у кожного народу сузір'я і окремі зірки називалися по-різному; ще й зараз існують народні назви, до прикладу, *the Pleiades cluster* (зоряне скупчення Плеяди) називають Стожари або Сім Сестер, *Big Dipper* (Ківш Великої Ведмедиці) теж називають по-різному: Віз, Лось, Тесло, Плуг, Сім Мудреців, тощо. Однак для однозначності наукової термінології в астрономії прийнято вживати європейські назви сузір'їв і арабо-європейські

назви зірок. Вони закріплені у документах Міжнародного астрономічного союзу (МАС).

У нашому дослідженні ми поділяємо усі назви космонімів та астронімів на лексичні групи, що формуватимуть поле функціонування концепту SPACE в англійськомовній науковій картини світу. Ми пропонуємо таку таксономію:

1. Космоніми-назви галактик (Milky Way Galaxy, Large Magellanic Cloud, Small Magellanic Cloud, the Andromeda Galaxy, Andromeda Nebula (де «nebula» – туманність), Great Andromeda Nebula, Andromeda Spiral Nebula) [32; 34]. До лексем-репрезентантів цієї групи також відносимо галактику Скульптор – the Sculptor Galaxy (її також називають the Silver Coin Galaxy, the Silver Dollar Galaxy). На небі є галактика Вертушка – Pinwheel Galaxy, галактика Сомbrero – Sombrero Galaxy, Sunflower Galaxy – галактика Соняшник, Tadpole Galaxy – галактика Пуголовок, Whirlpool Galaxy – галактика Вир (названа так через візуальну подібність з виром).

2. Космоніми-назви сузір'їв (Cassiopea, The Sea Monster, The Princess, Sea Goat, The Water Bearer, Circinus, Orion, Pictor Caelum, The Sculptor's Chisel, Scorpius, Virgo, Sagittarius, Libra) [32; 34]. До цієї групи належать як відомі назви сузір'їв, що входять до складу відомого усім гороскопу, так і назви, що залишились незмінними від часів Древньої Греції та Риму.

3. Астроніми на позначення назв зірок

У сучасній астрономічній європейській традиції зірки мають власні імена, що походять від стародавніх культур.

Хоча усі сузір'я мають латинські назви, більшість назв зірок – арабські. Пов'язано це з тим, що в період середньовіччя в Європі, коли інтерес до астрономії був в значній мірі втрачений, арабський світ продовжував активно займатися цією наукою. Багато арабських імена зірок містять приставку «аль-», яка в арабській мові відповідає англійському артиклю «the». Головна зірка Тельця – Альдебаран (*Aldebaran*), у перекладі з

арабської означає «той, що йде услід». Це тому, що зірка рухається по небу за Плеядами (*the Pleiades* або *Seven Sisters*), як би «наздоганяючи» їх.

З шести тисяч зірок, які доступні спостереженню неозброєним оком, лише 275 мають зараз власні назви : North star, Pole-star, Polaris, Alpha Ursae Minoris, Sirius, Achird, Albaldah, Algedi, Algorab, Aljanah, Almaaz, Alnasl, Aspidiske, Cervantes, Deneb Algedi, Giausar, Helvetios, Kaffaljdhma, Kaus Australis, Kornephoros, Mahasim, Mesarthim, Nembus, Phipirima, Proxima Centauri, тощо [32; 34].

4. Астроніми-назви планет, тобто назви планет, що входять до складу нашої сонячної системи. До цієї групи належать утворенні прикметники від назв планет: *Earth – Terrestrial, Telluric; Jupiter – Jovian; Mars – Martian, Arean; Mercury – Mercurial; Moon – Lunar; Neptune – Neptunian; Pluto – Plutonian, Hadean; Saturn – Saturnian; Sun – Solar; Uranus – Uranian; Venus – Cytherean, Venerian* [32; 34].

5. Астроніми та космоніми, що пов'язані з вивченням та дослідженням космосу: *cosmonaut, rocket, flight, launch, internal combustion engine, satellite, light beam, spacesuit, air supply apparatus, space capsule, spacewalk, gravity, zero gravity, atmosphere, spaceman, extraterrestrial, interplanetary, alien, space* [32; 34].

Категоризація не є вичерпною, але зрозумілою для розмежування термінологічного апарату, що складається з астронімів та космонімів.

Таким чином, до складу наукової картини світу входять астроніми та космоніми, що належать до ономастичних назв і термінів водночас, і які характеризуються сталим набором лексем на позначення небесних тіл, планет, зірок, сузір'їв, людей, що вивчають космос та їх обладнання. У подальшому астроніми та космоніми стануть лексемами, які розкриватимуть значення концепту SPACE.

РОЗДІЛ 2

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ АСТРОНІМІВ ТА КОСМОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

2.1. Лінгвокогнітивні особливості астронімів і космонімів в англійськомовній поезії

Наукова картина світу із астронімами та космонімами, що формують асоціативне поле концепту SPACE, виходить за межі використання термінів суто у наукових розвідках, статтях, енциклопедійних повідомленнях, проникаючи до інших культурнозначущих областей суспільного інтересу: музики, кіно, поезії. Імлікуючись у творах ненаукового характеру, астроніми та космоніми залишають за собою первинне значення, але окрім цього, отримують інше – додаткове. Непряма конотація номінативних одиниць, за допомогою яких виражені космоніми та астроніми, по-інакшому розкривають концепт SPACE у лінгвокогнітивному просторі.

Наведемо приклад функціонування космонімів та астронімів у вірші Г. Логфелло "*The Light of Stars*":

"<...>All silently, the little **moon**
Drops down behind **the sky**.
There is no light **in earth** or heaven
But the **cold light of stars**;
And the first watch of night is given
To the red planet Mars.
Is it the tender star of love?
The star of love and dreams?<...>" [41].

Окрім вживання номінативних одиниць, які належать до астронімів та космонімів (*the moon, the sky, earth, stars, the planet Mars*), до них додаються ще і фізичні параметри (колір – *the red planet Mars*, розмір – *the little moon*,

температура – *cold light of stars*). Однак, усі космоніми та астроніми у наведеному вірші мають подвійне тлумачення: пряме і неряме. Так, образ Марса формується не через вживання фізичних параметрів, а через додавання прикметників та абстрактних іменників (*the tender star of love, the star of love and dreams*) [41]. У такий спосіб, метафорично передається образ Марсу як утілення добра та кохання, а космос звідси постає контейнером людського буття, де *little moon* – це закохана людина, *drops down behind the sky* – самотнє існування у великому посторі, *"there is no light in earth or heaven"* – відсутність почуттів та самотність, *"cold light of stars"* – неприязнь та відторгнення людини суспільством, *"first watch of night is given to the red planet Mars"* [41] – надія зустріти своє кохання. Усі понадфразові єдності розкриваються у концептуальних метафорах: SPACE IS LIFE, SPACE IS LOVE, SPACE IS LONELINESS, SPACE IS SADNESS, SPACE IS HOPE.

Наступним яскравим прикладом функціонування астронімів та космонімів є вірш Е. Дікенсон *"Ah Moon – and Star!"*:

"Ah, **Moon** – and **Star**!
 You are very far –
 But were no one
 Farther than you –
 Do you think I'd stop
 For a **Firmament** –
 Or a Cubit – or so?" [41].

Номінативні одиниці *"Moon"*, *"Star"*, *"Firmament"* належать до астронімів та космонімів і разом з тим формують простір космосу як «чогось далекого та неосяжного» через використання лексем *"very far"* *"farther than you"*. До фізичних параметрів додається відстань до зірок та місяцю за допомогою номінативних одиниць *"Firmament"*, *"Cubit"*. У такий спосіб формуються просторові характеристики Космосу, що розкриваються у концептуальних метафорах SPACE IS FAR, SPACE IS LIMITLESS.

У вірші Р. Фроста "*But Outer Space*" космонім виступає основним об'єктом картини світу поета:

"But **outer Space**,
At least this far,
For all the fuss
Of the populace
Stays more popular
Than populous" [41].

Номінативна одиниця "*outer Space*" належить до прямої номінації Космосу шляхом додавання прикметника "*outer*", що окреслює його межі. Саркастична морфологічна зміна слів в останніх трьох рядках (*populace, popular, populous*) формує абсурдність людського буття: хоча і космос так далеко, він привертає більше уваги, а ніж проблеми рідної планети. У такий спосіб поширюються значення концептуальних метафор: SPACE IS FAR, SPACE IS POPULAR, SPACE IS CENTER OF INTEREST.

Астроніми та космоніми у віршованих текстах можуть утворювати цілий простір космосу, як от у вірші К. Сендберга "*Moonset*":

*"LEAVES of poplars pick Japanese prints against the west.
Moon sand on the canal doubles the changing pictures.
The moon's good-by ends pictures.
The west is empty. All else is empty. No moon-talk at all now.
Only dark listening to dark"* [41].

У наведеному текстовому фрагменті, починаючи з назви, ми бачимо варіативи вживання лексеми "*moon*" (*Moonset, Moon sand, moon's good-by, moon-talk*). Читачеві чітко окреслюється простір подій – Місяць (*Moon*), втрачений зв'язок космонавта із Землею (*No moon-talk at all now*), місячний пісок на несправній панелі космічного човна (*Moon sand on the canal doubles the changing pictures*), самотність у космосі та відсутність світла (*Only dark listening to dark*). Набір концептуальних

схем, що формуються завдяки номінативній структурі космонімів та астронімів, поширяться додатковими значеннями SPACE IS TRAGEDY, SPACE IS LONELINESS, SPACE IS DARKNESS.

Космоніми та астроніми вживаються, як компоненти номінативної структури концепту у вірші Е. Седергран "*On Foot I Had to Cross the Solar System*":

*"On foot
I had to cross the solar system
before I found the first thread of my red dress.
I sense myself already.
Somewhere in space hangs my heart,
shaking in the void, from it stream sparks
into other intemperate hearts" [41].*

Вживання номінативних одиниць *solar system*, *space*, *void*, *stream sparks* зумовлено необхідністю метафоричного осмислення поетосою палкого почуття – кохання, яке гіпербалізуються через вживання понадфразової єдності (*On foot I had to cross the solar system*). Простір Космосу – це контейнер, у якому знаходиться її серце (*Somewhere in space hangs my heart*). Серце виконує ті самі функції, що і ядерний реактор космічної ракети через вживання лексем «*shaking in the void*», «*stream sparks*». Образ червоного плаття – це її кохання, яке окутує головну героїню, і для якого необхідно перетнути сонячну систему безкінечну кількість раз, адже тільки заради однієї нитки їй довелося здійснити таку подорож (*before I found the first thread of my red dress*). У такий спосіб космоніми та астроніми стають компонентами номінативної структури концепту SPACE, формуючи такі концептуальні метафори, які представлені у формі ланцюжка: SPACE IS LOVE – LOVE IS LIMITLESS – SPACE IS LIMITLESS.

Космоніми та астроніми можуть функціювати не тільки для змалювання космічних тіл або космічного простору, а опису речей, що пов'язані з їх вивченням. В. Вітмен у вірші "*When I Heard the Learned Astronomer*" через використання наукових термінів з астрології передав увесь складний процес дослідження Космосу:

*"When I heard the learn'd astronomer,
When the **proofs**, the **figures**, were **ranged in columns** before me,
When I was shown the **charts and diagrams**, to **add**, **divide**,
and **measure them...**" [41].*

Використання номінативних одиниць та лексем *astronomer, proofs, ranged figures, columns, charts, diagrams, add, divide, measure* формує уявлення читача про необхідні елементи дослідження та вивчення Космосу. Образ астронома використовується на противагу ліричному герою, для якого ця наука (астрономія) є неосяжною. Вірш закінчується рядками: "*Look'd up in perfect silence at the stars*", де ліричному героєві краще б просто дивитись на зірки, а ніж розуміти їх фізичні властивості та параметри. Лексеми на позначення астрономічних процесів та речей подаються градаційно (від легкого до складного) навмисно, щоб заплутати читача і у трьох рядках окреслити межі функціонування астрономічних досліджень Космосу. Номінативна структура концету SPACE, у такий спосіб, доповнюється такими значеннями SPACE IS COMPLICATED, SPACE IS IMMENSE, SPACE IS INCOMPREHENSIBLE.

Розглянемо функціонування астронімів та космонімів у вірші В. Мередіта "*Starlight*":

*"<...> Then, aroused
To **nebulous danger**, we may look for **easy stars**,
Orion and the Dipper; but they are not ours <...>
Do not have shapes. They are like that **astral way**
We have called **milky, vague stars and star-reefs***

*That were shapeless even to the fecund eye of myth—
Surely these are no forms to start a zodiac with "* [41].

У наведеному текстовому фрагменті з'являються авторські новоутворення для посилення ефекту через використання гіперболи *nebulous danger*, де прикметник *nebulous* утворився від космоніму *nebula*, що означає *туманність*. Використання прикметника *easy* для астроніма *stars* є необхідним не для опису фізичних параметрів (розмір та вага Оріону та Ковшу Ведмедиці є меншими за інші зірки), а для перифразу *ті зірки, які можна побачити неозброєним оком*. Астроніми *Orion* та *Dipper* відносяться до категорії *своє – чуже* через використання понадфразової єності *but they are not ours*, що формує простір подій (своє – Земля; чуже, але таке близьке – Космос). Іронічно ставиться автор вірша до присвоєння власних назв зіркам та небесним тілам через вживання конструкції *they are like that*, що є зневажливим. Саркастично осуджує вибір сузір'я, які потрапили до зодіаку через власне позиціонування у тексті через конструкцію *surely these are no forms to start a zodiac with*. Добір прикметників до астронімів (*vague stars and star-reefs*) зумовлений наміром поета зломати стереотипи про красу космічних об'єктів. Набір номінативних одиниць, які виражені астронімами та космонімами, доповнює концептуальні метафори, вносячи при цьому негативний компонент: SPACE IS STRANGE, SPACE IS SHAPELESS, SPACE IS MISCHIEF, SPACE IS INEXPLICABLE.

Подвійну функцію виконують астроніми та космоніми у наступному вірші В. Б. Таппана *"To the North Star"*:

*"Bright Star, while thou thy lonely way
Pursu'st in yon expanse of blue,
Thy gem-like form and steady ray
Attract the heedless peasant's view..."* [41].

У наведеному текстовому фрагменті астронім *North Star* сприймається як абсолют чистоти і краси, як щось «неосяжно далеке». Усі прикметники, що відносяться до астроніма *North Star* мають позитивну конотацію і розкривають фізичні характеристики (яскравість – *Bright Star*, колір – *expanse of blue*, форму – *gem-like form*, будову – *steady ray*). У той самий час, через вживання понадфразової єдності в останньому рядку *Attract the heedless peasant's view*, ми чітко розмежуємо простір на *свій* та *чужий*. Ліричний герой має дещо спільне із зіркою – лексема *thy lonely way* відноситься не тільки до астроніма, але й до ліричного героя. Якщо інтерпретувати віршованих фрагмент без астроніма, то з великою ймовірністю можна стверджувати, що вірш має форму звертання до жінки та її краси. Деякі лексеми на позначення додаткових значень астроніма *North Star* доповнює номінативну структуру концепту SPACE такими значеннями: SPACE IS BEAUTY, SPACE IS DELIGHT, SPACE IS ADMIRATION, SPACE IS LOVE.

Вживання астронімів та космонімів у сучасній англійськомовній поезії є актуальним, відносно нові процеси, які пов'язані з вивченням космосу стають звичними для використання у віршах. Яскравим прикладом цього може слугувати вірш С. Хоу "Relativity":

*For what's sure in a universe that dopplers
away like a siren's midnight cry? They say
a flash seen from on and off a hurtling train
will explain why time dilates like a perfect
afternoon; predicts black holes where parallel lines
will meet, whose stark horizon even starlight,
bent in its tracks, can't resist. If we can think
this far, might not our eyes adjust to the dark? [41].*

Астроніми та космоніми у наведеному вище віршованому фрагменті відтворюють астрономічні теорії сучасності: Доплерівський

зсув Всесвіту (*a universe that dopplers*), теорія Чорних дир (*black holes*), теорія перетину паралельних прямих (*parallel lines will meet*), теорія опору сонячного променю (*stark horizon even starlight, bent in its tracks, can't resist*) [41]. Але усі процеси, які поетеса використовує у віршованому творі відносяться до лексеми у заголовку *Relativity*, проводячи паралелі із життям. Із сучасним станом вивчення космосу авторка бачить світле майбутнє, де люди впевнені, що все можна пояснити науковим шляхом, і де не прийдеться повертатись до минулих звичок (*might not our eyes adjust to the dark?*). Хоча все є невизначеним та хитким, адже, починаючи з першого рядка (*For what's sure in a universe that dopplers*) [41], письменниця ставить під сумнів увесь науковий прогрес, зазначаючи, що у Всесвіті все є відносним. Космоніми виступають у ролі аргументів, що підтримують думку поетеси. У такий спосіб вживанні космоніми формують додаткові значення концепту SPACE: SPACE IS SCIENCE, SPACE IS FUTURE, SPACE IS RELATIVITY, SPACE IS UNCERTAINTY.

Таким чином, космоніми та астрономіми формують номінативне поле концепту SPACE через вживання у віршованих творах номінативних одиниць та лексем, які формують у подальшому когнітивні метафори. У такий спосіб наукова картина світу в англійській мові доповнюється наступними значеннями: – з позитивною конотацією: SPACE IS LIFE, SPACE IS LOVE, SPACE IS HOPE, SPACE IS POPULAR, SPACE IS CENTER OF INTEREST, SPACE IS IMMENSE, SPACE IS BEAUTY, SPACE IS DELIGHT, SPACE IS ADMIRATION, SPACE IS FUTURE; – з нейтральною конотацією: SPACE IS FAR, SPACE IS LIMITLESS, SPACE IS SHAPELESS, SPACE IS SCIENCE, SPACE IS RELATIVITY, SPACE IS UNCERTAINTY; – з негативною конотацією: SPACE IS LONELINESS, SPACE IS SADNESS, SPACE IS TRAGEDY, SPACE IS DARKNESS, SPACE IS COMPLICATED, SPACE IS INCOMPREHENSIBLE, SPACE IS STRANGE, SPACE IS MISCHIEF, SPACE IS INEXPLICABLE.

2. 2. Астроніми та космоніми в англійськомовних текстах пісень

Вживання космонімів та астронімів у текстах англійськомовних пісень є явищем доволі звичайним. Добір номінативних одиниць зумовлений метафоричною структурою вірша, де кожна лексема має подвійне значення. Використання космонімів та астронімів у текстах пісень найчастіше зумовлено романтичним змістом: створення космічного простору асоціюється з чимось фантастичним, нереальним, з мріями. У текстах пісень, як і у віршах, можна простежити використання двох просторів: *своє* (рідна планета) – *чуже* (космічний простір та все, що з ним пов'язано). Наукова картина світу поширює межі свого функціонування через використання додаткових значень макроконцепту SPACE, де слотами, що його утворюють, є приклади астронімів та космонімів, які формують нові концептуальні метафори.

Наведемо приклади функціонування астронімів та космонімів у текстах англійськомовних пісень. У відомій пісні *Coldplay "You're A Sky Full of Stars"* використовується пряме порівняння образу дівчини із зірковим небом:

Cause you're a sky, cause you're a sky full of stars ...

And cause you light up the path [30].

Використання номінативних одиниць *a sky, stars, the path* та понадфразової єдності *you light up the path* зумовлюється створенням красивого жіночого образу коханої, яку порівнюють то з небом, то – зіркою, що освітлює шлях. Усі астроніми та космоніми мають позитивну конотацію і є складовими у концептуальних схемах: SPACE IS LOVE, SPACE IS BEAUTY.

Наступним яскравим прикладом використання космонімів та астронімів у пісенному тексті є *"Fly me to the Moon" (Frank Sinatra)*:

Fly me to the moon

Let me play among the stars

Let me see what spring is like

On a-Jupiter and Mars [30].

У наведеному вище тексті номінативні одиниці *the moon, the stars, Jupiter, Mars* формують простір чужого, неосяжного, бажаного світу. Імперативні конструкції *fly me, let me play, let me see* уособлюють прагнення ліричного героя наблизитись до цього світу, здійснити подорож до чогось невідомого. Усі лексеми у той самий час виступають компонентами, що формують образи кохання та романтики: *the moon* – найвища точка романтики, *the stars* – ліхтарі, *Jupiter, Mars* – нові та невідомі почуття. У такий спосіб до основної концептуальної метафори SPACE IS LOVE додаються SPACE IS NEW FEELING, SPACE IS JOURNEY, SPACE IS DESIRE.

Космоніми та астроніми створюють простір функціонування концепту SPACE у пісні Train "Drops of Jupiter (Tell Me)":

*Now that she's back **in the atmosphere,**
 With **drops of Jupiter** in her hair,
 She acts like summer and walks like rain,
 Reminds me that there's time to change.
 Since the return from her stay **on the Moon**
 She listens like spring and she talks like June...
 Tell me did you sail across **the Sun?**
 Did you make it **to the Milky Way** to see the lights all faded,
 And that **Heaven** is overrated?
 Tell me did you fall for **a shooting star**, one without a permanent
 scar? [30].*

Номінативна одиниця *the atmosphere* та понадфразової єдності *she's back* у наведеному вище прикладі, на відміну від попередніх, формує простір *свого* (земного). Образ жінки при цьому має усі характеристики *чужого* (космічного), що передається у вживанні космонімів та

астронімів *drops of Jupiter in her hair, her stay on the Moon, sail across the Sun, the Milky Way to see, fall for a shooting star*. Така будова пісенного тексту є алюзією на Шекспірівський сонет (СХХХ, *My mistress' eyes are nothing like the sun*), однак є повною протилежністю, адже образ коханої створюється завдяки переліку особливостей неземної краси. Усі перелічені космоніми (*Jupiter, Moon, the Sun, the Milky Way, a shooting star*) знаходяться у певній послідовності, що умовно формує не тільки космічний простір, але здійснення подорожі по ньому. Номінативна одиниця *Heaven* використовується у поєднанні з дієприкметником *overrated*, що умовно звеличує значення та красу Космосу в порівнянні із Раєм. Уся подорож космічним простором, має відбитися у пам'яті головної героїні, тому автор використовує речення у формі квеситиву: *Tell me did you fall for a shooting star, one without a permanent scar?* [30], де подорожування Космосом закарбовується шрамом, залишається незабутнім спогадом. Таким чином, до основних концептуальних метафор SPACE IS LOVE, SPACE IS BEAUTY додаються SPACE IS MEMORY, SPACE IS GREATNESS, SPACE IS JOURNEY.

Наступним полем функціонування космонімів та астронімів є пісенний текст "*Rocket man*", який виконує Е. Джон:

*«She packed my bags last **night pre-flight***

Zero hour nine a.m.

*And I'm gonna **be high as a kite** by then*

*I miss **the earth** so much I miss my wife*

*It's lonely out **in space***

*On such a **timeless flight...***

Mars ain't the kind of place to raise your kids

*In fact it's **cold as hell***

And there's no one there to raise them if you did

*And all **this science I don't understand***

It's just my job five days a week
A rocket man, a rocket man» [30].

Номінативні одиниці *night pre-flight, Zero hour nine a.m., the earth, space, a timeless flight, cold as hell Mars, a rocket man*, які виражені космонімами та астронімами, відтворюють буденність професії астронавта (*It's just my job five days a week*) [30]. Пісня хронометрично складається з усіх етапів космічної подорожі: від підготовки (*She packed my bags last night pre-flight*) та старту ракети (*Zero hour nine a.m.*) до самої космічної подорожі до Марсу (*high as a kite, in space, a timeless flight, cold as hell Mars*). Номінативна одиниця *Zero hour nine a.m.* є астрономічним терміном – час старту ракети. Вираз *be high as a kite* має просторову характеристику, але так само відноситься до Космосу. Простір Космосу дуже вдало характеризується через вживання лексем *lonely out in space* та *a timeless flight*, що складають концептуальну метафору SPACE IS LONELINESS. Космос та Марс виступають у ролі чужого простору із додаванням оксюморонного порівняння *cold as hell*, що так само доповнюють концептуальну структуру SPACE IS AVERSION. Хоча головний герой і позиціонує себе астронавтом, вживаючи космонім *a rocket man*, але все, що пов'язано із Космосом, йому незрозуміле та не до душі (*all this science I don't understand*). У такий спосіб концептуальні метафори, які складаються з номінативних структур космонімів та астронімів, доповнюються такими значеннями: SPACE IS ROUTINE, SPACE IS JOURNEY, SPACE IS LONELINESS, SPACE IS AVERSION, SPACE IS INCOMPREHENSIBLE.

Наступним яскравим прикладом функціонування астронімів та космонімів у віршованому тексті є "*Space Truckin*" (*Deep Purple*):

«Well, we had a lot of luck on Venus,
We always have a ball on Mars
We meeting all the groovy people
We've rocked the Milky Way so far

*We danced around with **Borealis***
*We're **space truckin'** round the stars*
Come on, come on, come on,
*Let's go **space truckin'** <...>*
*Remember when we did **the moonshot***
*And **Pony Trekker** led the way*
*We'd move to the **Canaveral Moonstop***
And everynaut would dance and sway
*We got music in our **Solar system***
*We're **space truckin'** round the stars» [30].*

Усі космоніми та астроніми у наведеному віршованому фрагменті розкривають концептуальні метафори SPACE IS MEMORY, SPACE IS PAST. Космоніми та астроніми (*Venus, Mars, Milky Way, Borealis, space truckin' round the stars, Solar system*) мали б належати до чужого простору, однак через вживання присвійного займенника *our (Solar system)* та особового займенника *we* простір космічного позиціонується як свій. І знов, перелічування усіх космонімів та астронімів у певному порядку, формує маршрут подорожі космосом (*Venus → Mars → Milky Way → Borealis → space truckin' round the stars → Solar system*), що разом розкриває концептуальну метафору SPACE IS JOURNEY. Алюзивні образи Венери та Марсу є уособленнями жіночого та чоловічого начал: понадфразова єдність *we had a lot of luck on Venus* означає, що головним героям пощастило у коханні, *we always have a ball on Mars* – отримували перемогу у бійках та драках. Номінативна одиниця *the groovy people* відноситься більше до всіх незвичайних людей, іншопланетян. Лексема *Borealis* інтерпретується як феєричне дійство, шаленість, як то Північне сяйво, а *the Milky Way* – як щось далеке (за своєю просторовою характеристикою), в нашому прикладі – закордон. Понадфразова єдність *space truckin' round the stars* може трактуватись як знаходження серед

видатних та відомих людей, до яких належать головні герої пісенного фрагменту. Імперативна конструкція *Remember when we did the moonshot* грає із свідомістю читача, сонукаючи його пригадати минуле, що так само сходить до складу концептуальної метафори SPACE IS MEMORY. Номінативна одиниця *moonshot* означає політ на Місяць, але при цьому може трактуватись як щось, що робить уперше. Номінативна одиниця *Pony Trekker* є назвою космічного кораблю, у той самий час – альтернативною назвою групи *Deep Purple*, відсилаючи нас до минулого, коли група тільки створювалася. Космонім *Canaveral Moonstop* – зупинка у космосі та період у творчості групи, коли соліст пробував почати власну кар'єру, а космонім *Solar system* окрім прямої номінації *Сонячна система* має додаткове значення – життя та творчий шлях групи.

У пісенному тексті Мобі з назвою *"We Are All Made of Stars"* [43]. повторюється тільки назва з астронімом *stars*, що алюзивно відсилає нас до прислів'я *Be humble for you are made of earth, be noble for you are made of stars* [43]. Астронім при цьому має позитивне забарвлення і є компонентом структури STAR IS LIFE, LIFE IS UNIQUE → SPACE IS LIFE, SPACE IS UNIQUE.

Космоніми та астроніми у наступному прикладі *"The Final Countdown"* (*Europe*) спрямовані на те, щоб створити у свідомості слухача образ останніх хвилин до початку чогось нового – до запуску ракети:

*«And maybe we'll come back
To earth, who can tell <...>
I guess there is no one to blame
We're leaving ground(leaving ground)
Will things ever be the same again
It's a final countdown <...>*

We're heading for Venus
And still we stand tall <...>
With so many light years to go
And thing to be found
I'm sure that we'll all miss her so
It's the final countdown» [30].

Номінативні одиниці у наведеному пісенному фрагменті спрямовані на розкриття концептуальних метафор: SPACE IS FUTURE, SPACE IS LAST CHANCE. Космічний шатл (уособлення життя) проходить усі етапи: від перелічення останніх секунд до старту (*a final countdown*) на Землі до свого космічного шляху (*heading for Venus*) та повернення назад до дому (*come back to earth*). Змішення просторів відбувається через використання лексем *leaving ground* (свого простору) та *heading for Venus*, при цьому свій простір сприймається як минуле, а чужий – майбутнє. Номінативна одиниця *a final countdown* окрім свого прямого значення (остаточний відлік), має значення останнього шансу: стати кращим, змінитися. Космонім *many light years* означає, що шлях до покращення важкий і тривалий, як і політ космічного корабля. У такий спосіб до концептуальних схем додаються SPACE IS JOURNEY, SPACE IS FUTURE.

Використання космонімів та астронімів у наступному прикладі "*Space Oddity*" (*David Bowie*) є виключним, адже завдяки вживанню номінативних одиниць та лексем на позначення космічних речей імітується розмова капітана космічного корабля з командним центром на Землі (*Ground Control to Major Tom*). У пісні використовуються нові астрономічні терміни, які пов'язані з управлінням космічного корабля (*Take your protein pills and put your helmet on, Commencing countdown, engines on, Check ignition and may God's love be with you, made the grade,*

to leave the capsule if you dare, stepping through the door, spaceship, circuit's dead, there's something wrong, liftoff).

У такий спосіб формується не тільки просторовий слот концепту SPACE, але і дієвий: від прийняття пігулок для астронавтів до запалу мотору та перевірки статусу займання. Космічний корабель імплікується завдяки номінативній одиниці *tin can*, асоціативний шар якого формує замкнутий простір та формує у свідомості образ консервної банки. Зворотній відлік у тексті пісні (*Ten, Nine, Eight, Seven, Six, Five, Four, Three, Two, One, Liftoff* [44]) імітує справжній остаточний відлік до запуску ракети, та формує хронометричні параметри функціонування концепту SPACE. Номінативні одиниці *the world, Planet Earth, past one hundred thousand miles, Far above the Moon* поділяють простір на свій та чужий, що є просторовими особливостями використання космонімів та астронімів у тексті. У такий спосіб концепт SPACE, який імплікується через вживання номінативних одиниць (астронімів та космонімів) має додаткові значення: SPACE IS LIFE, SPACE IS JOURNEY, SPACE IS MOMENT, SPACE IS LONELINESS, SPACE IS LIMIT.

Наступним прикладом функціонування астронімів та космонімів у тексті пісень є "E.T.", яку виконує К. Пері. Номінативна одиниця *an alien* відноситься до людини, але незвичайної, що підсилюється через використання прикметників *foreign, extraterrestrial, supersonic, cosmic, supernatural: Boy, you're an alien /Your touch so foreign / It's supernatural / Extraterrestrial / You're so supersonic... Your kiss is cosmic* [45]. Номінативна одиниця *a different dimension* – просторова характеристика, яка поділяє світ на свій та чужий. Лексема *lasers* так само виражена через космонім, що належить до світу чужого і вказує на ймовірне застосування сили. Так, космоніми у пісні формують номінативне поле концепту SPACE, який є компонентом концептуальних метафор: SPACE IS LOVE, SPACE IS FOREIGN, SPACE IS ALIEN, SPACE IS SUPERNATURAL.

Астронімами та космонімами насичений наступний фрагмент пісні "Jupiter Crash" (The Cure):

*Meanwhile millions of miles away in space
The incoming comet brushes Jupiter's face
And disappears away with barely a trace.. <...>
She just drifted away from me
Yeah, so much for gravity.... [30].*

Номінативні одиниці *millions of miles away in space* задають просторові особливості Космосу, розкриваючи концептуальну метафору SPACE IS FAR. Астроніми та космоніми *incoming comet, Jupiter, gravity* окрім свого прямого значення, отримують додаткове – кохання, де *incoming comet* – це вродлива незнайомка, *Jupiter's face* – репутація головного героя, *gravity* – закоханість, *drifted away* – нещасливе кохання. У такий спосіб ряд концептуальних метафор збагачується новими: SPACE IS LOVE, SPACE IS DESPAIR.

Таким чином, космоніми та астроніми формують номінативне поле концепту SPACE через вживання у пісенних творах номінативних одиниць та лексем, які формують у подальшому когнітивні метафори. Наукова картина світу в англійській мові збагачується наступними значеннями: з позитивною конотацією: SPACE IS LIFE, SPACE IS UNIQUE, SPACE IS LOVE, SPACE IS BEAUTY, SPACE IS NEW FEELING, SPACE IS JOURNEY, SPACE IS DESIRE, SPACE IS MEMORY, SPACE IS FUTURE, SPACE IS GREATNESS, SPACE IS SUPERNATURAL; з нейтральною конотацією: SPACE IS MOMENT, SPACE IS LIMIT; з негативною конотацією: SPACE IS PAST, SPACE IS ROUTINE, SPACE IS LONELINESS, SPACE IS AVERSION, SPACE IS INCOMPREHENSIBLE, SPACE IS LAST CHANCE, SPACE IS FOREIGN, SPACE IS ALIEN, SPACE IS DESPAIR.

2. 3. Актуалізація астронімів та космонімів у скриптах англійськомовних фільмів

Наукова картина світу знаходить своє відображення і у кінодискурсі, у науково-фантастичних фільмах зокрема. Космічні тіла та астрономічні предмети стають не тільки фоном розгортання подій, але й головними героями. Використання астронімів та космонімів зумовлюється необхідністю створення достовірності та переконливості, що диктується у першу чергу жанровою специфікою. Насиченість тексту науковими астрономічними термінами, використанням вигаданих космічних назв та істот – все це разом привертає увагу глядачів. У той самий час, використовуючи астроніми та космоніми у науковій фантастиці, автор створює цілу низку імпліцитних смислів у свідомості глядача. Перенесення або створення нового простору дозволяє повністю зняти відповідальність за прихований соціальний чи політичний підтекст, нерідко сам автор вдається до прийому алюзії, що допомагає наблизити реципієнта до певних реалій.

До прикладу розглянемо функціонування астронімів та космонімів у фільмі «*Guardians of the Galaxy*» (2014), сюжет якого цілком і повністю розгортається у майбутньому, а простором подій обрано Космос. Серед лексем, що формують простір можна виділити *planet Morag*, *planet Xandar*, *Kiln space station*, *Oblivion Mine*, *Oblivion space station*, *Nebula* – космоніми та астроніми з вигаданими назвами, але які належать до планет, космічних станцій. Багато номінативних одиниць вживається із компонентом *star* та *space*: *space aliens*, *head of the Space Pirates of the Ravagers*, *spaceship*, *Oblivion space station*, *spacecraft*, *Star-Lord*, *star destroyer* [35].

Формування образу Космосу відбувається завдяки використанню космонімів та астронімів у діалогах та репліках дійових осіб. Так, у розмові між Пітером Квілом та Рокетою Єнотом через вживання

номінативних одиниць *galaxy* та понадфразової єдності *I live in it* розкривається значення концептуальної метафори SPACE IS HOME: – *What did **the galaxy** do for you, why are you **so eager to save it?! – Because, dear, I live in it!*** [35]. Понадфразова єдність *so eager to save it* означає, що дім (Всесвіт) головних героїв у небезпеці, що імплікується у концептуальних метафоричних схемах: HOME IS ENDANGERED → SPACE IS HOME → SPACE IS ENDANGERED. У наступному прикладі завдяки вживанню понадфразових єдностей *chance is to escape to the other end of the universe* та «*before this psycho comes there* розкриваються антонімічні концептуальні метафори – SPACE IS DANGER, SPACE IS SAFETY: *Our **only chance is to escape to the other end of the universe as quickly as possible and, perhaps, only perhaps, we will have time to live before **this psycho comes there***** [35]. Подвійну структуру концептуальних метафор SPACE IS DANGER, SPACE IS SAFETY ми вилучаємо в наведеному прикладі через вживання лексем *to save the Galaxy again* та *two-time saviours of the galaxy*: – *Are we going **to save the Galaxy again?** – Looks like that. – And then let's raise the price, like **two-time saviours of the galaxy, huh?*** [35].

Антонімічні концептуальні метафори SPACE IS HAPPINESS, SPACE IS SADNESS ми вилучаємо у наступному прикладі через використання маркеру простору номінативною одиницею *in the universe* та вживанням понадфразової єдності *some are dancing, others – aren't: There are two types of beings **in the universe: some are dancing, others – aren't*** [35].

Яскравим прикладом імплікації номінативної структури концепту SPACE є вживання присвійного займенника та прикметника у поєднанні з космонімом (*my home planet*), у такий спосіб вилучаємо концептуальну метафору SPACE IS HOME: – *These ponds ... I remembered showing my daughter the abandoned lakes of **my home planet*** [35].

Наступним прикладом широкого використання астронімів та космонімів є сага «Зоряні Війни», що складається з 11 епізодів, об'єднаним одним простором Космосу. Серед номінативних одиниць, які виражені астронімами та космонімами, можна виділити:

– назви планет та зірок (*planet Tatooine, planet Naboo, planet Kamino, planet Geonosis, The Death Star, planet Jakku, planet Hoth, Starkiller Base, planet Mustafar, planet Dagobah, planet Endor, Nebula*) [36];

– назви космічних істот, рас та угруповань: (*jedi, Galactic Senate, Sith Order, clons, droids, wookiees, ewoks, Jawas, Gungans, Twi'leks, Mirialans, Rodians, Neimoidians, Zeltrons, Keshiri, Iktochi, Trandoshans, Geonosian, Kaminoans, Falleen, Bothans, Mon Calamari, Yoda's Species, Zabraks, Chiss, Sith Purebloods, Hutts, Humans*) [36];

– назви космічних кораблів: (*Executor (Super Star Destroyer), «Home One (Mon Calamari cruiser), Imperial landing craft (Sentinel-class landing craft), Imperial shuttle (Lambda-class shuttle), Imperial Star Destroyer, Millennium Falcon (YT-1300 light freighter), Rebel Medical Frigate (Nebulon-B frigate), Slave I (Firespray 31), Ghost (VCX-100 light freighter), Dooku's solar sailer, Invisible Hand (Providence-class carrier/destroyer), Republic Attack Cruiser, Outrider (YT-2400 freighter)*) [36];

– назви речей, що відносяться до вимірювання та дослідження Космосу (*light accelerator, plasma, rocket engine, spaceship, hologram, teleport, cyber jump*) [36].

Хронометричні та просторові параметри Космосу подаються ще у вступних титрах до фільму *A long time ago in a galaxy far, far away* [36], що позиціонує простір, як чужий та далекий. Хоча для багатьох головних героїв він залишається своїм, рідною домівкою:

(1) *Now let's blow this thing and go home* [36];

(2) *Set your course for Princess Leia's home planet of Alderaan* [36].

Використання номінативної одиниці *home* у поєднанні з космонімами розкриває, у протиположності концептуальним метафорам SPACE IS FOREIGN, SPACE IS FAR антонімічну – SPACE IS HOME.

Просторові характеристики Космосу розкриваються у концептуальних метафорах SPACE IS LIMITLESS, SPACE IS GREAT, SPACE IS VASTNESS через вживання номінативних одиниць та лексем *deep into space, the vastness of space*:

(1) *A fighter that size couldn't get this **deep into space** on its own* [36];

(2) *The Millennium Falcon powers away from the Death Star docking bay, makes a spectacular turn and disappears into **the vastness of space*** [36].

Концептуальні метафори SPACE IS DANGER, SPACE IS THREAT вилучаємо завдяки використанню понадфразових єдностей із компонентами космонімами та астронімами *Death Star ominously approaches the red planet Yavin*», «*perilous space travel*»:

*The surface of the **Death Star ominously approaches the red planet Yavin*** [36];

*Oh my. **Space travel sound rather perilous**. I can assure you they will never get me on one of those dreadful Star Ships. – said C-3PO* [36].

Космонім фігурує у наступному текстовому фрагменті, розкриваючи зміст концептуальної метафори SPACE IS LOVE через вживання лексем, які відносяться до Космосу *here in space, the importance of the moment, stars can fill my soul*:

*Only **here in space** you really understand **the importance of the moment** with you, Padme, only **stars can fill my soul** with the Force, so as your eyes, Amidala Princess* [36].

Але таке кохання неможливо без трагедії, і головний герой Енакін вбиває кохану через втрату розуму:

In such a vast space, you can't find someone who loves someone more than Anakin. Only the stars know the pain of loss about their beloved, only the Galaxy can silently cry [36].

Понадфразові єдності *only the stars know the pain of loss, the Galaxy can silently cry* імплікують прихований зміст концептуальних метафор – SPACE IS PAIN, SPACE IS LOSS.

Астроніми та космоніми є текстоформуєчим елементом у наведеному прикладі фільму, знятого за однойменною книгою Е. Віра «Марсіанин» («*The Martian*», 2014). Простір космосу, в якому знаходиться головний герой більшість часу, сформовано номінативними одиницями, які належать до космонімів та астронімів. Більшість таких номінативних одиниць відноситься до:

- планети Марс (*Mars, Acidalian plain, Schiaparelli crater, Mars Pathfinder, Martian soil, planet, sandstorm*) [42];
- назв космічних кораблів (*Ares III, Ares IV, Hermes*);
- предметів або людей, що досліджують Космос (*Earth expedition, astronauts, take-off site, satellite dish, biomonitor, living module, hydrazine, NASA specialists, device transmitter, gateway, depressurization, rover*) [42].

Використання номінативних одиниць *terrible, dangerous* є компонентом концептуальної метафори – SPACE IS DANGER:

(1) *And yes, deliberately starting a fire in a tiny, enclosed space is usually a terrible idea* [42].

(2) *“Space is dangerous,” Mitch snapped. “It's what we do here. If you want to play it safe al the time, go join an insurance company»*[42].

Окрім основної характеристики (SPACE IS DANGER) через вживання лексем *stranded on Mars* у поєднанні з космонімами (*Hermes, Earth*) вилучаємо додаткову концептуальну метафору – SPACE IS TRAP:

*So that's the situation. I'm stranded on Mars. I have no way to communicate with **Hermes** or **Earth**. Everyone thinks I'm dead* [42].

У наведеному вище текстовому фрагменті використання космонімів *Hermes*, *Earth* позиціонується як свій та чужий простір, де головний герой знаходиться на самоті. У такий спосіб, через використання лексеми *lonely* та понадфразової єдності *to be alone on an entire planet* вилучаємо концептуальну метафору SPACE IS LONELINESS:

(1) *Mars is fine. When I get lonely I think of that steamy night I spent with your mom. How are things on **Hermes**? Cramped and claustrophobic? Yesterday I went outside and looked at **the vast horizons*** [42];

(2) *I'm the first person **to be alone on an entire planet*** [42].

Увесь процес знаходження людини на Марсі у книзі представляється читачеві як виживання, що експлікується у творі за допомогою прямої номінації *surviving on Mars*, яка є компонентом концептуальної метафори SPACE IS SURVIVING:

*Mark Watney is now an expert at **surviving on Mars*** [42].

Таким чином, властивою характеристикою кінопростору є використання космонімів та астронімів, вибір яких зумовлений жанровою специфікою наукової фантастики. Номінативні одиниці та лексеми є компонентами концептуальних метафор: – з позитивною конотацією: SPACE IS HOME, SPACE IS SAFETY, SPACE IS HAPPINESS, SPACE IS GREAT, SPACE IS LOVE; – з нейтральною конотацією: SPACE IS FAR, SPACE IS LIMITLESS, SPACE IS VASTNESS; – з негативною конотацією: SPACE IS ENDANGERED, SPACE IS DANGER, SPACE IS SADNESS, SPACE IS FOREIGN, SPACE IS THREAT, SPACE IS PAIN, SPACE IS LOSS, SPACE IS TRAP, SPACE IS LONELINESS, SPACE IS SURVIVING.

ВИСНОВКИ

У ході нашого дослідження ми дійшли таких висновків:

Мовна картина світу це уявлення про дійсність, що закладене у мові, це таке членування світу, засноване на значеннях слів, які містять інформацію про навколишню дійсність.

Картина світу поділяється на дискурсивні картини світу, в рамках яких відбувається формування нових концептів або переосмислення вже існуючих.

Наукова картина світу – це форма систематизації наукового знання. Формування наукової картини світу зумовлюється безперервною зміною Всесвіту, пізнанням її людиною і загальнокультурним контекстом.

Наукова картина світу формується з наукових понять, які є складниками концептів. Концептуальний аналіз виступає засобом реконструювання наукової картини світу або певного її фрагмента. Як інструмент реконструкції та опису концепту найбільш відповідним є виявлення лексем-репрезентантів, що формують поле функціонування концепту SPACE, а саме космонімів та астронімів.

Назви космонімів та астронімів складаються з лексичних груп, що формують номінативне поле концепту SPACE в англійськомовній науковій картини світу: космоніми-назви галактик (Milky Way Galaxy, Large Magellanic Cloud); космоніми-назви сузір'їв (Cassiopea, Sagittarius, Libra); астроніми на позначення назв зірок (North star, Pole-star, Polaris, Sirius); астроніми-назви планет (Earth, Mars, Jupiter, planet Tatooine, planet Naboo); астроніми та космоніми, що пов'язані з вивченням та дослідженням космосу: (cosmonaut, rocket, satellite, spaceman, extraterrestrial, alien, space); назви космічних істот, рас та угруповань: (jedi, Siths, wookiees, ewoks).

Номінативні одиниці та лексеми є компонентами концептуальних метафор, які формують англійськомовну наукову картину світу:

– з позитивною конотацією: SPACE IS HOME, SPACE IS HAPPINESS, SPACE IS LOVE, SPACE IS LIFE, SPACE IS SAFETY, SPACE IS HOPE, SPACE IS BEAUTY, SPACE IS ADMIRATION, SPACE IS FUTURE, SPACE IS JOURNEY, SPACE IS DESIRE, SPACE IS GREATNESS;

– з нейтральною конотацією: SPACE IS FAR, SPACE IS LIMITLESS, SPACE IS VASTNESS, SPACE IS RELATIVITY, SPACE IS MOMENT;

– з негативною конотацією: SPACE IS DANGER, SPACE IS SADNESS, SPACE IS FOREIGN, SPACE IS THREAT, SPACE IS PAIN, SPACE IS LOSS, SPACE IS TRAP, SPACE IS LONELINESS, SPACE IS SURVIVING, SPACE IS TRAGEDY, SPACE IS DARKNESS, SPACE IS ROUTINE, SPACE IS AVERSION, SPACE IS DESPAIR.

Зазначимо, що набір концептуальних метафор з негативною конотацією є домінуючим у просторі кіно, піснях і віршах. Це пояснюється тим, що простір космосу є далеким, «чужим» і недостатньо вивченим. Люди-астронавти, які знаходяться у космосі не відносять його до «свого» простору, вони виступають лише проміжною ланкою в опозиції «свій» (земний) та «чужий» (космічний) простори. Сум за домівкою та самотність є домінуючими когнітивними компонентами у свідомості пересічних англійців.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у продовженні вивчення астронімів та космонімів, але вже з позицій фреймового моделювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдюкова З. А. Мовленнєві особливості опису простору: автореферат дис. канд. філол. наук: 10.02.20. Л.: ЛНУ, 2003. 23с.
2. Білявська О. Г. Когнітивні підстави вивчення семантики слова // Структури уявлення знань у мові. Миколаїв: СНУ, 2009. С. 87-110.
3. Болдирєв М. М. Концептуальний простір когнітивної лінгвістики // Питання когнітивної лінгвістики. К.: КНЛУ, 2004. № 1. С. 18-36.
4. Болдирєв М. М. Когнітивні аспекти функціональної полікатегоризації англійського дієслова // Когнітивні аспекти мовної категоризації. К.: КНЛУ, 2007. 139 с.
5. Будаєв Е. В. Становлення когнітивної теорії метафори. Суми: «Квінта», 2007. С. 16-32.
6. Демьянков В. З. Термин «концепт» как элемент терминологической культуры // Язык как материя смысла. М.: Издательский центр «Азбуковник». 2007. С. 606-622.
7. Карасик В. И. О категориях лингвокультурологии // Языковая личность: проблемы коммуникативной деятельности. Волгоград, 2001. С. 3-16.
8. Касевич В. Б. Про когнитивну лінгвістику. Чернігів: «Лібра», 2009. С 14-21.
9. Колесов В. В. Концепти культури. Одеса: ОНУ, 2010. С. 30-39.
10. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. М.: ЧеРо, 2003. 349с.
11. Кубрякова Е. С. Языковая картина мира как особый способ репрезентации образа мира в сознании человека / Вестник Чувашского государственного педагогического университета имени И. Я. Яковлева. 2003. №4. С. 2-12.
12. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафора, который мы живем. М.: Едиториал УРСС, 2004. 180 с.

13. Лихачов Д. С. Концептосфера мови. Х.: АСП, 2011. С. 3-9.
14. Манакін В. М. Порівняльна лексикологія. К.: «Знання», 2004. 327 с.
15. Маслова В. А. Лингвокультурология. Х.: Academia, 2001. 208 с.
16. Минский М. Фреймы для представления знаний. М.: Энергия, 2009. 152с.
17. Мішанкіна Н.А. Метафора в науці: парадокс чи норма? К.: Віче, 2010. 282 с.
18. Подольска Н. В. Словник ономастичної термінології. – К.: Наука, 2004. 209 с.
19. Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике. Воронеж, 2001. 191с.
20. Расторгуев А. Зоряна астрономія // ПостНаука [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://postnauka.ru/courses/43956>.
21. Серебренников Б. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. М.: Наука, 2006. 216 с.
22. Ситников М. Сонце – це зірка чи планета? // Техкульт [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.techcult.ru/space/2303-solnce8212-zvezda-ili-planeta>
23. Суперанська О. В. Загальна теорія власних назв. К.: ЛКІ, 2007. 211 с.
24. Тимофєєва М. К. Введення в експериментальну когнітивну лінгвістику. К.: НАУ, 2010. 183 с.
25. Филмор Ч. Фреймы и семантика понимания // Новое в зарубежной лингвистике / Вып. XXIII. Когнитивные аспекты языка. – М.: Прогресс, 2009. С. 52-92.
26. Хамаева Е.А. Антропонимы в ономастической системе мифологического типа: автореф. дис. ... канд. филол. наук – Иркутск, 2012. 20 с.

27. Чепелова Т. П. Історія виникнення поняття «мовна картина світу». Ніжин: НДУ, 2009. С. 119- 122.

28. Шепли Х. Життя на зірках - ліліпутах// Вокруг света [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.vokrugsveta.ru/vs/article/7884/>

29. Эмер Ю. А. Современный песенный фольклор: когниции и дискурсы. Томск: Изд-во Том. ун-та, 2011. 266с.

30. Astronaut's Playlist: 134 Songs About Stars, Planets, and Space [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://spinditty.com/playlists/astronomy-stars-planets-NASA-songs-playlist>

31. Bilkova J., Kate Y.L. Spitzer search for dust disks around central stars of planet of planetary Nebulae // Astronomy & Astrophysics journals [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://iopscience.iop.org/article/10.1088/00670049/200/1/3?fromSearchPage=true>

32. British National Corpus [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>

33. Chambers Dictionary of Etymology. Edited by R.K. Barnhart. New York: Chambers, 2005. 1284 p.

34. Edinburgh Associative Thesaurus [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.eat.rl.ac.uk/>.

35. Gunn J. Guardians of the Galaxy [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://www.academia.edu/40586672/MARVELS_GUARDIANS_OF_THE_GALAXY_VOL_2_READER_1

36. Lukas G. Star Wars [Scripts and screenplays of all episodes]. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://imsdb.com/scripts/Star-Wars-A-New-Hope.html>

37. Marcy. W., Debra A. The twenty-five year lick planet search // Astronomy & Astrophysics journals [Електронний ресурс]. Режим доступу

:<http://iopscience.iop.org/article/10.1088/00670049/210/1/5?fromSearchPage=true>

38. Mishankina N. A., Deeva A. I. Lingvocognitive Specificity of Metaphorical Modeling // *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2015. Volume 215. P. 293–300.

39. Rühl A. *Amateur Astronomer. An Observer's Guide to the Universe*. Octopus Books Ltd. GB, 2009.

40. Skeat W.W. *A Concise Etymological Dictionary of the English Language* / W. W. Skeat [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://archive.org/details/conciseetymologi002983mbp>

41. *Star and Space Poems* [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.writerswrite.com/poetry/stars/>

42. Weir A. *The Martian* [Book]. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.readingsanctuary.com/wp-content/uploads/2018/10/The-Martian-by-Andy-Weir-book.pdf>

43. Текст пісні Moby – We are all made of stars [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://teksty-pesenok.ru/moby/tekst-pesni-we-are-all-made-of-stars/5257300/>

44. Переклад пісні Space oddity (David Bowie) [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://en.lyrsense.com/david_bowie/space_oddity

45. Переклад пісні E.T. (Katy Perry) [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://en.lyrsense.com/katy_perry/e_t